

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ
2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА**

УДК 373.3.013.82:7.02

DOI:

Роксолана Шпіца-Павлюк, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9354-0641>
Тетяна Мієр, доктор педагогічних наук,
професор кафедри початкової освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2874-2925>
Богдана Пасічнюк, магістр
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2101-301X>

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ
УЧНІВ 2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ
НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА**

У статті проаналізовано наукову проблему використання елементів арт-терапії на уроках мистецтва для розвитку творчих умінь учнів 2 класів. Означено особливості використання елементів арттерапії у роботі з учнями початкових класів (пісочна терапія, музикотерапія, кольоротерапія, лялькотерапія та казкотерапія). Окреслено основні завдання кожного виду арттерапії, включаючи стабілізацію емоційного стану, а також розвиток творчих вмінь здобувачів освіти. Визначено доцільність використання елементів арт-терапії на уроках мистецтва, що допомагає школярам подолати емоційні труднощі сприяє гармонійному розвитку їх особистості. Адаптовано та розроблено серію вправ і творчих завдань для розвитку творчих вмінь другокласників на уроках мистецтва. Виокремлено відповідний інструментарій відповідно до змістового наповнення підручників 2 класу з мистецтва. Запропоновано використання елементів арттерапії при розробленні творчих завдань та вправ для школярів початкових класів та запропоновано практичні кейси. Перспективи подальших розвідок пов'язані з збагаченням серії вправ, творчих завдань та методів розвитку творчих вмінь здобувачів освіти в 2 класі.

Ключові слова: інтегрований урок мистецтва; учні 2 класу; арттерапія (пісочна терапія музикотерапія кольоротерапія лялькотерапія, казкотерапія); творчі вміння; причинно-наслідковий аналіз.

Табл. 2. Літ. 15.

Roksolana Shpitsa-Pavliuk, Ph.D. (Pedagogy),
Senior Lecturer of the Elementary Education Department,
Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9354-0641>
Tetiana Miyer, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Elementary Education Department,
Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2874-2925>
Bohdana Pasichniuk, Master Student,
Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2101-301X>

**CAUSE-AND-EFFECT ANALYSIS OF THE CONDITIONALITY OF THE DEVELOPMENT OF
CREATIVE SKILLS OF 2ND GRADE STUDENTS THROUGH THE USE OF ART THERAPY
ELEMENTS IN ART LESSONS**

The article examines the scientific problem of using elements of art therapy in art lessons to develop the creative skills of 2nd-grade students. The features of using elements of art therapy in working with primary school students (sand therapy, music therapy, color therapy, puppet therapy, and fairy tale therapy) are identified. The main tasks of each type of art therapy are outlined, including stabilizing the emotional state, as well as developing children's creative abilities. The feasibility of using elements of art therapy in art lessons is determined, which helps children overcome emotional difficulties and contributes to the harmonious development of their personality.

A series of exercises and creative tasks for the development of the creative skills of second-graders in art lessons has been adapted and developed. The appropriate tools have been identified in accordance with the content of 2nd-grade art textbooks. The use of art therapy elements in the development of creative tasks and exercises for primary school students has been proposed, and practical cases have been presented. Prospects for further exploration are associated with the enrichment of the series of exercises, creative tasks, and methods for developing the creative skills of 2nd-grade students.

The article examines the effectiveness of using art-therapeutic techniques with primary school students, specifically sand therapy, music therapy, color therapy, doll therapy, and fairy tale therapy. Scientific approaches to the use of creative methods in the educational process and their impact on children's emotional and cognitive development are examined. An analysis of scientific publications confirms the positive effects of art therapy on students' self-expression, attention, memory, speech, and motor skills. The main objectives of each type of art therapy are described, including emotional stabilization, overcoming adaptation difficulties in the school environment, boosting self-esteem, and developing children's creative abilities. The specifics of the interaction between students and teachers in the application of art therapy methods are determined, ensuring the formation of a favorable psychological atmosphere in the classroom. The issue of integrating art therapy techniques into the school curriculum as a means of psychological support and emotional intelligence development for young students is considered. Recommendations for the practical implementation of art therapy in the educational process are provided, contributing to stress reduction, improved communication, and emotional stability among students.

Based on the analysis of a range of scientific sources, the essence of the concepts "creativity" and "skills" has been clarified. As a result, the meaning of the category "creative skills" has been specified. We define it as the ability to perform actions built upon the use of knowledge and experience acquired by a pupil in practice, aimed at creating qualitatively new material or spiritual values. The development of creative skills is directly influenced by the implementation of tasks and exercises that incorporate elements of art therapy, which not only enhance the skills themselves but also improve the emotional state of learners. Art therapy is defined as a method aimed at revealing a person's creative potential, releasing hidden energy reserves, and thereby facilitating the search for optimal solutions to problems. The creative tools used in art therapy help students express their personal worldview, emotional attitudes, and improve their creative skills.

In the course of our research, we identified five key directions of influence: sand therapy, music therapy, color therapy, doll therapy, and fairy tale therapy. Accordingly, we developed a set of art therapy-based tasks and exercises for fostering creative skills in second-grade students during art lessons, including: "Treasures in the Sand," "Musical Emotions," "Mood Drawing," "Friends for the Little Bunny," "Forest Animals," and "Musical Instruments from Grandma's Magic Chest."

Some of these activities are designed using components of digital music labs and mobile applications, making them suitable for use in both online and blended learning environments.

Keywords: integrated art lesson; 2nd grade students; art therapy (sand therapy, music therapy, color therapy, puppet therapy, fairy tale therapy); creative skills; cause-and-effect analysis.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство перебуває в стані постійних і стрімких змін, що охоплюють усі сфери життя, зокрема й освітню. Це вимагає формування особистості, здатної до адаптації, гнучкого мислення, творчості, відкритості до нових ідей та готовності змінюватися відповідно до потреб суспільства. Уміння опрацьовувати інформацію, критично її осмислювати, застосовувати в реальному житті, а також творчо підходити до виконання завдань – стають ключовими складниками розвитку особистості ХХІ ст. Саме конкурентоспроможної, творчої, самостійної особистості, здатної ефективно реагувати на освітні виклики, потребує сучасне суспільство.

У цьому контексті важливого значення набуває розвиток творчих умінь школярів, адже саме вони сприяють особистісному зростанню, формуванню стресостійкості, здатності мислити гнучко та шукати нестандартні рішення. А розвиток творчості як внутрішнього ресурсу сприяє самовираженню в мистецтві та знижує тривожність. У цьому контексті інтегрований курс "Мистецтво" створює можливості для використання арттерапевтичних елементів, які слугують емоційній стабілізації школярів відповідно до змістового наповнення підручників з мистецтва для 2 класу та наявного календарно-тематичного планування до курсу. Саме на цих уроках поєднуються емоційно-естетична, когнітивна та діяльнісна складники. Відповідно, учні мають змогу вільно експериментувати з різними художніми засобами, виражати свої почуття через

мистецтво, співпереживати з героями музичних композицій, розвивати образне мислення та творчість. Додаткового потенціалу цим урокам надає впровадження елементів арттерапії, які не лише активізують творчий процес, а й сприяють емоційному розвантаженню, гармонізації внутрішнього стану учня, підтримці його психологічного благополуччя. Так, завдяки використанню елементів арттерапії, учні вчаться краще розуміти себе, виявляти свої сильні сторони, долати внутрішні бар'єри, експериментувати, імпровізувати, що безпосередньо впливає на розвиток творчих умінь.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Актуальність і ефективність використання різних видів арттерапії в освітньому процесі з метою творчого розвитку особистості підтверджується численними науковими працями таких дослідників, як Г. Батищева, Т. Борисова, Л. Гаврилова, Н. Авраменко, О. Вознесенська, Ю. Дрешер, Т. Грабенко, Н. Зинов'єва, О. Бреусенко-Кузнецов та ін.

Особливості використання арттерапії та її окремих елементів висвітлені вітчизняними вченими О. Ноздрова, В. Бойко, А. Алтухова, А. Парнет та ін. Проблематику використання елементів арттерапії на уроках в початкових класах вивчали такі науковці: М. Козігора (арттерапія як засіб навчання і виховання учнів початкової школи); О. Сорока (проблематика застосування арттерапії, як фактору збагачення творчості особистості); Т. Шмалко, М. Білецька (теоретичні основи застосування арттерапії на уроках музичного мистецтва); Р. Силко (використання елементів арттерапії у позакласній роботі

ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

з мистецтва); О. Панфілова, О. Павлович (досліджували використання арттерапії на уроках мистецтва з метою психокорекції).

Аналіз сучасних наукових досліджень підтверджує затребуваність використання арттерапії в освітньому процесі. Однак використання елементів арттерапії та арттерапевтичних технік саме на уроках мистецтва у початкових класах з метою розвитку творчих умінь другокласників потребує уточнення.

Мета статті – здійснити причинно-наслідковий аналіз та виокремити особливості використання елементів арттерапії на уроках мистецтва в 2 класі, довести обумовленість розвитку творчих умінь школярів запровадженням елементів арттерапії; розробити вправи з використанням елементів арттерапії, спрямовані на розвиток творчих вмінь та гармонізацію психо-емоційного стану другокласників.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження розвитку творчих умінь учнів 2 класу на уроках мистецтва засобами арттерапії важливо визначити змістове заповнення ключових категорій. До них належать творчість, як багатогранний феномен людської діяльності, творчі здібності, які відображають індивідуальний потенціал учнів до створення нового, творчі вміння, а також арттерапія, що слугує ефективним інструментом для стимулювання та розвитку творчих вмінь. Розкриття цих категорій дозволяє сформувати цілісне уявлення про досліджувану проблему та обґрунтувати вибір підходів до її вирішення.

Так, С. Шандрук, розглядаючи теоретико-методологічні засади вивчення категорії “творчість” у філософії, психології та педагогіці, визначає її як найвищу форму активності свідомості особистості, котра уможливує створення якісно нових, оригінальних, культурних, соціально значимих матеріальних і духовних цінностей та перетворення світу через активну взаємодію суб’єкта з об’єктами, котра спрямована на зміну довкілля; складне явище, що зумовлене всім розмаїттям соціально-психологічних і психофізіологічних передумов та реалізується через діяльність, котра сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, де вирішальну роль у розгортанні творчого процесу відіграє продуктивне мислення, полілогічне спілкування та відповідальні вчинки [13]. Також дослідження сутнісних основ поняття “творчість” здійснювали Т. Мієр, Г. Бондаренко, В. Савош та К. Логвиненко [5]. У результаті аналізу й узагальнення смислових відтінків уживання зазначених понять у науковій літературі, авторами було окреслено, що ключовою ознакою поняття “творчість” є “діяльність”, тоді як поняття “креативність” доцільно розглядати як “якісну характеристику особистості”. Учені пропонують аналізувати ці категорії через призму чоти-

рьох смислових вимірів: суспільно-особистісного, реалізаційно-результативного, рівнево-смислового та організаційно-смислового. Такий підхід дозволяє здійснити нове осмислення сутності поняття “творчість” у сучасному науковому дискурсі [9].

У свою чергу, розглядаючи поняття творчості, В. Рогозіна звертає увагу на процес формування та розвитку творчих здібностей. Так, авторка вважає, що творчі здібності є особливим видом розумових здібностей, які виражаються в умінні породжувати мисленнєву діяльність за межами вимог, відхилятися під час мислення від традиційних норм, генерувати різноманітні оригінальні ідеї та знаходити способи їх практичного вирішення [11].

В умовах війни для розвитку творчих здібностей школярів початкових класів важливу роль відіграє використання елементів арттерапії на уроках мистецтва. Арттерапія як форма психолого-педагогічної підтримки широко застосовується в усьому світі завдяки її ефективності та творчому потенціалу. Молодший шкільний вік – період активного пізнання себе, навколишнього світу та побудови соціальних взаємодій. Водночас психіка учня у цьому віці є особливо вразливою, що зумовлює потребу у використанні методів, здатних делікатно сприяти емоційному розвитку та адаптації. Чимало учнів початкових класів стикаються з труднощами в адаптації до навчального середовища, комунікаційними бар’єрами, емоційними переживаннями, які не завжди можуть бути вербалізовані. Це посилюється наявністю військового стану в Україні. Відтак, традиційні педагогічні засоби в таких випадках часто виявляються недостатньо ефективними. Саме тому використання елементів арттерапії на уроках мистецтва виступає як інноваційний інструмент, що дає змогу через мистецтво та творчість сприяти внутрішньому самовираженню дитини, зняттю емоційного напруження, розвитку самопізнання та творчих вмінь, формуванню позитивного емоційного та мистецького досвіду. Так, арттерапія визначається дослідниками як метод, спрямований на вивільнення творчого потенціалу особистості, активізацію прихованих ресурсів та пошук внутрішньо прийнятних способів розв’язання особистісних проблем [3]. Її основна мета – гармонізація розвитку через творчий процес, що сприяє розкриттю емоцій, досвіду, потреб та переживань на символічному рівні.

У цьому контексті особливої значущості набуває розвиток творчих умінь. Так, поняття “творчі уміння” трактується як інтегративна якість особистості, що виявляється у здатності самостійно та оригінально застосовувати знання, досвід, уяву для створення нових продуктів діяльності, а їх розвиток на уроках мистецтва з елементами арттерапії потребує ширшого розгляду та набуває нового відтінку в реаліях сьогодення.

ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Ми підтримуємо думку науковців, однак уточнюємо це поняття в контексті вивчення мистецтва в 2 класі. Так, творчі вміння другокласника трактуємо як здатність школяра самостійно застосовувати знання, досвід і уяву для створення нового, оригінального, суб'єктивно цінного продукту в процесі навчальної або художньої діяльності відповідно до програмового змісту інтегрованого курсу "Мистецтво". А серед складових елементів творчих умінь виокремлюємо *оригінальність мислення* (здатність пропонувати нестандартні ідеї та рішення), *уяву і фантазію* (вміння створювати образи, які не мають аналогів у реальності), *гнучкість мислення* (здатність змінювати підхід до виконання завдання залежно від умов), *самостійність* (уміння працювати без допомоги, проявляти ініціативу в творчості), *комбінування* (здатність поєднувати знайомі елементи у новий спосіб), *естетичне сприйняття* (уміння бачити й оцінювати красу творів мистецтва, гармонію, виражати себе засобами мистецтва).

Відтак, використання елементів арттерапії на уроках мистецтва сприяє не лише розвитку творчих умінь здобувача початкової освіти, а й забезпечує багатофакторний вплив на психоемоційну сферу: стимулює увагу, мислення, пам'ять, знижує тривожність, формує впевненість у власних діях. Важливо, що завдяки їх використанню на уроках можна більше дізнаватися про індивідуальні особливості учнів (тип темпераменту, уподобання, емоційний стан). Один учень краще себе виражає у ліпленні, інший – у малюванні, а хтось – через створення історій чи імпровізацію в русі.

Як зазначено у наукових джерелах, саме вико-

ристання складників арт-терапії у педагогічному процесі дозволяє не лише знизити емоційне навантаження, а й переосмислити життєвий досвід, посилити самооцінку, актуалізувати позитивне самосприйняття та розвинути творчість [5]. Таку тезу підтверджує визначення Д. Едвардса, що арттерапія "сприяє полегшенню процесу мислення через створення образу, що дає змогу дитині розв'язати внутрішні конфлікти, які є джерелом емоційної напруги" [13]. Дослідники також зазначають, що використання її елементів на уроках сприяють: розвитку когнітивних процесів (уваги, сприймання, мислення, пам'яті); формуванню соціальних навичок; виявленню та проживанню емоцій; підвищенню самооцінки; розвитку саморегуляції та емоційної стійкості [6]. Так, на основі аналізу було виокремлено п'ять найбільш ефективних складових арттерапії з метою використання їх на уроках мистецтва в 2 класі. Це: **пісочна терапія** (розвиток образного мислення, творчості, моделювання ситуацій); **музикотерапія** (емоційна регуляція через звук, розвиток творчих умінь через відчуття ритму, ладу, тембру інструментів, тощо); **кольоротерапія** (вплив кольору на психоемоційний стан); **лялькотерапія** (проекція внутрішнього світу через сюжетні ігри за прослуханням музичним твором); **казкотерапія** (формування моральних уявлень, розвиток мовлення, символічне опрацювання проблем через розвиток творчості).

Кожен з різновидів арттерапії сприяє розвитку різних аспектів особистості дитини: емоційного, творчого та когнітивного. Їх детальний опис подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Різновиди арттерапії

№ п/п	Назва	Характеристика
1	Пісочна терапія	За допомогою використання елементів пісочної терапії на уроці мистецтва вчитель може стабілізувати емоційний стан школярів; зняти м'язову напругу; розвивати тактильну і моторну чутливість, а також дрібну моторику; розвивати в учнів активність і розвивати творчі вміння; покращити візуальне просторове сприйняття [11].
2	Кольоротерапія	Використання кольоротерапії на уроках мистецтва є ефективним засобом розвитку творчих умінь учнів початкової школи, оскільки вона поєднує в собі як психоемоційний вплив кольору, так і творчий процес його осмислення та використання в художній діяльності (допомагає здобувачам освіти розрізняти видозмінені звуки (Розрізняти тембр музичних інструментів), тощо; стимулює уяву та емоційне самовираження (Колір є потужним емоційним тригером. Учням легше передати свій настрій або стан через вибір кольору, ніж словами. Завдяки цьому активізуються механізми самовираження – ключового компонента творчості); розвиває асоціативне мислення (Під час виконання завдань, у яких потрібно підібрати кольори до певного емоційного стану, музичного твору чи художнього образу, учні вчаться встановлювати зв'язки між абстрактними поняттями та візуальними елементами); поглиблює знання про символіку кольору (Робота з кольорами у терапевтичному контексті допомагає школярам розуміти себе, оскільки значення кольорів розширює їхню мистецьку компетентність та розвиває творчість); формує навички художнього аналізу (Аналіз використаних кольорів, їхнього

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ
2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА**

Продовження таблиці 1

		поєднання, розташування на площині – перші кроки до вміння художньо мислити, оцінювати власні твори й твори інших); зменшує стрес і тривожність (Емоційно розслаблений учень краще включається в творчу діяльність, розвиваються творчі вміння та навички, проявляє більше ініціативи, виявляє індивідуальність – усе це сприяє розвитку творчих умінь; підвищує естетичну обізнаність (Через вправи на поєднання кольорів, створення кольірних гам або експресивних контрастів учні засвоюють базові закони композиції та естетики. Вирішення цих завдань призводить до розвитку навичок саморегуляції та розширення здатності керувати емоційно-вольовими станами. У результаті дитина розширює межі спілкування з навколишнім світом, стає більш уважною, терплячою і цікавою. Все це сприяє засвоєнню навчального матеріалу та розвитку творчих умінь [10].
3	Музикотерапія	Використання елементів музикотерапії розглядається в 4 аспектах: стимулювання емоційної активності під час ігрових або навчальних занять; розвиток творчих умінь, навичок спілкування, включаючи здатність взаємодіяти з однолітками та дорослими через спільне музикування або слухання музики; регуляція психофізичних процесів, таких як зниження тривожності, нормалізація емоційного стану та покращення загального самопочуття дитини; формування естетичного сприйняття, яке допомагає дитині цінувати красу музики та розвивати творчі здібності [12].
4	Лялькотерапія	У дітей молодшого шкільного віку яскраво виражена здатність до образного мислення. Завдяки цьому яскраві лялькові постановки, чи інсценізація пісні з барвистими декораціями, цікавими допоміжними предметами та персонажами, яким можна надати унікальний вигляд – веселий, сердитий, похмурий чи мрійливий, – стають чудовим засобом для розвитку їхньої уяви. Така діяльність не лише стимулює фантазування, а й сприяє екстеріоризації внутрішніх переживань дитини у її власних вчинках, допомагаючи їй краще зрозуміти себе та навколишній світ [1].
5	Казкотерапія	Використання елементів казкотерапії на уроках мистецтва сприяє розвитку творчих здібностей та вмінь, розширенню свідомості, покращенню взаємодії із зовнішнім світом. Казки, а зокрема музичні казки, викликають інтенсивну емоційну реакцію. Казкові образи звертаються як до свідомого, так і до підсвідомого. Казка дозволяє вийти за рамки звичайного життя, досліджувати світ почуттів і переживань в доступній формі. Використання в роботі з дітьми методу казкотерапії сприяє: активності, самостійності, емоційності, творчому підходу, зв'язному мовленні [2].

Отже, кожен із цих зазначених нами різновидів має унікальні можливості як для розвитку творчих вмінь, так і для покращення психоемоційного стану школярів. Використовуючи їхні елементи у комплексі на уроках інтегрованого курсу “Мистецтво”, можна забезпечити гармонійний розвиток школяра, враховуючи його індивідуальні потреби та особливості. Так, школяр може по-різному проявити творчі вміння: вигадати кінцівку до опери-казки; створити малюнок на основі музичного твору; зобразити емоцію за допомогою кольору; придумати ескіз нового музичного інструменту, чи костюму до

театральної вистави; виразити свій настрій через аплікацію, пісню, танок чи іншу творчу дію.

З урахуванням здійсненого аналізу, уточненого змісту поняття “творчі вміння другокласників”, виокремлених різновидів арттерапії, які використовуються на уроках мистецтва, нами було розроблено серію вправ-завдань. Вони включають елементи пісочної терапії (піскотерапії), музикотерапії, кольоротерапії, лялькотерапії та казкотерапії. Вправи спрямовані на розвиток творчих умінь другокласників з урахуванням їхніх вікових особливостей представлено в таблиці 2.

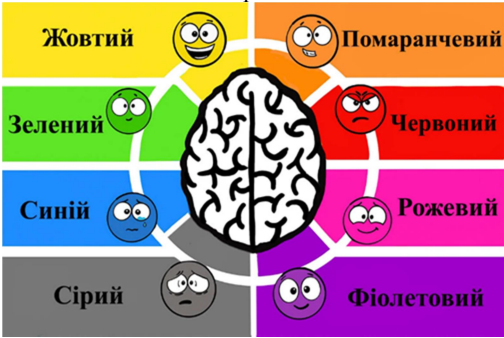
Таблиця 2

Вправи та творчі завдання для розвитку творчих вмінь учнів 2 класу на уроках мистецтва

Назва вправи	Мета	Матеріали	Хід виконання
“Музичні скарби в піску” (з елементами піскотерапії)	<i>Розвиток дрібної моторики, уяви, творчості, вміння висловлювати емоції, імпровізувати</i> <i>Розвиток оригінальності</i>	Пісочниця (кінетичний пісок, манна крупа, тощо), дрібні іграшки (маленькі музичні інструменти)	Учитель ховає у піску “музичні скарби” і пропонує учням знайти їх. Школярі по черзі знаходять предмети, описують вигляд музичних інструментів в мініатюрі, колір, форму і діляться своїми емоціями від “скарбу”. Вони малюють пальчиками образ знайденого “скарбу” на піску (арфа асоціюється з усмішкою, скрипка з серцем, тощо) і придумують до нього мелодію. Її можна проспівати за допомогою музичної імпровізації голосом,

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ
2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА**

Продовження таблиці 2

	<i>мислення, самостійності, естетичного сприйняття.</i>		або запропонувати створити мелодію онлайн, записати її та продемонструвати однокласникам використати QR-код.  Опісля вчитель пропонує проаналізувати створену мелодію і визначити, яка з нот найчастіше використовується здобувачем освіти. Попередньо вчитель готує семантику кольорів для учнів, щоб вони могли зрозуміти значення кольору та відповідність його емоціям. Після цього пропонує визначити окрім назви ноти (“до”, “ре”, “мі”, “фа”, “соль”, “ля”, “сі”) її колір, як показано на зображенні.  Семантика кольорів нот: “до” – червоний – енергія, сила, активність; “ре” – помаранчевий – емоційність, суперечливість; “мі” – жовтий – радість, оптимізм; “фа” – зелений – спокій, гармонія, довіра; “соль” – синій – глибина, таємничість, роздуми; “ля” – фіолетовий – тривога, хвилювання, фантазія; “сі” – рожевий – ніжність, співчуття, мрійливість. Вчитель просить учня розповісти про свій “скарб”, образ, який створено за допомогою у піску та мелодію та презентувати виконане завдання.
“Музичні емоції” (з елементами піскотерапії)	<i>Усвідомлення зв'язку між емоціями, кольорами та звуком, розвиток музичної уяви, імпровізації, збагачення моторики, невербальної комунікації через тілесні рухи, розвиток уяви і фантазії, самостійності, комбінування.</i>	Музичні інструменти (бубни, дзвіночки, маракаси), аудіозаписи мелодій різного характеру, музичні інструменти онлайн	Учитель показує учням зображення, де кожна емоція асоціюється з певним кольором.  Вчитель пропонує прослухати музичну композицію зі запропонованих: “Дощик” В. Косенко, “Ой заграйте, дударики” А. Філіпенко, В. Панченко, “Весняні котики” О. Янушкевич, М. Ясакова, “Пішли діти в поле” українська народна пісня, “Веселка” Н. Май. Під час слухання вчитель просить школярів закрити очі, прислухатися до музики та обирають колір, який, на їхню думку, передає її настрій. Кожен учень вибирає інструмент відповідно до настрою (можна обрати реальний чи онлайн) та виконує коротку імпровізацію мелодії, співвідносячи звучання з кольором, що обрали. Якщо урок дистанційний, то можна використати онлайн інструменти (Xylophone або Shared Piano). Також учні можуть придумати танцювальні рухи під музичну композицію, які співвідносяться з ритмом, темпом та її

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ
2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА**

Продовження таблиці 2

			характером. Опісля учні представляють свої мелодії (танцювальні елементи) та пояснюють, чому обрали саме конкретний інструмент, як він пов'язаний із кольором/емоцією та що змінилося у сприйнятті настрою після виконання.
“Малюнок настрою” (з елементами кольоротерапії)	<i>Допомога у вираженні почуттів через кольори, розвиток оригінальності мислення, фантазії самостійності, естетичного сприйняття</i>	Аркуш паперу, фарби, олівці або фломастери	Учитель просить учнів намалювати свої почуття (вдячність, повага, довіра, інтерес, здивування, ніжність) за прослуханим твором (відповідно до змістового наповнення підручника з мистецтва (2 кл.). Він просить вибрати кольори, які передають художній образ почуття та намалювати його в одній з нетрадиційних технік малювання (малювання гребінцем, чарівна лінія, малювання нитками, тощо). Після завершення школярі розповідають про свої малюнки та пояснюють вибір кольорів.
“Друзі для Зайчика” (з елементами лялькотерапії)	<i>Розвиток комунікативних навичок, творчих вмінь та художньо-образної уяви, фантазії</i>	Іграшки (Коза, Лисичка, Зайчик, Вовчик, Рак, дід та баба) або пальчиковий театр)	Учитель просить учнів знайти друзів для Зайчика з дитячої опери “Коза-Дерева” М. Лисенка, який вирішив ходити на музичний гурток. Здобувачі освіти вибирають “друга” для Зайчика серед іграшок, які запропонував вчитель, пояснюють свій вибір і розігрують з ним діалог в парі. Опісля вчитель пропонує учням проспівати цей діалог, ніби герої стали учасниками опери та співають у дуєті.
“Лісові звірята” (з елементами казкотерапії)	<i>розвиток оригінальності мислення, фантазії самостійності, естетичного сприйняття, художньо-образної уяви</i>	Маски звіряток	Вчитель пропонує учням створити імпровізовану міні-виставу до теми з вивчення музичних інструментів. Спочатку пропонує переглянути відео https://www.youtube.com/watch?v=q1F2R20YWwA , прослухати інструментальну композицію та визначити, які з інструментів (що були представлені у відео) вони в ній почули. Вчитель пропонує розіграти міні-виставу, яка відбувається у чарівному лісі. Герої подорожуючи знайомляться один з одним і створюють музичний гурт (Зайчик, Лисичка, Їжачок, Білочка, Ведмідь). Вчитель пропонує учням зібрати свою команду і визначити з ким з однокласників він (вона) хотіли б грати та виступати разом. Опісля вчитель пропонує школярам обрати та виготовити маску для одного з героїв та пояснити свій вибір (Маску Ведмеда можуть вибрати ті учні, які бояться публічних виступів, потребують більше впевненості і розкутості під час участі у виступах на сцені. Відтак, одягаючи маску сильного і мужнього героя – Ведмеда, школяр (ка) стають більш впевненими, розкутими, сміливими. Кожен з учнів також обирає той музичний інструмент, який, на його(її) думку, може озвучити конкретного звірятка. Так, наприклад: лисичку може озвучувати скрипка, бандура, тощо. В свою чергу зайчика можуть охарактеризувати звуки флейти, або цимбали. Ведмеда - контрабас, туба, валторна, тощо). Також можна попросити учнів вдома придумати історію про свого казкового героя-музиканта.
“Музичні інструменти з бабусиної чарівної скрині”	<i>Розвиток уяви і фантазії, самостійності, комбінування</i>	Підручні матеріали (втулки з паперу, папір, картон, шкарпетки, гудзики, крупа, шматочки тканини (коробочки з кіндера) і т.д.)	Учитель пропонує учням заглянути до чарівної бабусиної скрині, в якій є безліч цікавих речей (втулки з паперу, крупи, гудзики). Опісля вчитель просить обрати учнів декілька матеріалів для створення музичного інструменту. Просить перейти за QR-кодом і переглянути відео. 

ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Продовження таблиці 2

			Цю вправу можна виконувати як індивідуально, в парі, так і в міні-групі. Разом вони створюють ансамбль та розділяють між собою ролі музикантів-виконавців. Опісля разом презентують виступ під інструментальну композицію відповідно до змістового наповнення підручників з мистецтва за 2 клас.
--	--	--	---

Відтак, серія вправ та завдань для розвитку особистісного потенціалу, творчого мислення та емоційного благополуччя була розроблена таким чином, щоб інтегрувати елементи арттерапії в освітній процес. Завдяки цьому діти отримують можливість висловлювати свої почуття, вирішувати конфлікти та знаходити спільну мову з однолітками.

Висновки. Отже, проаналізувавши низку наукових джерел, уточнено сутність поняття “творчі уміння” на основі розгляду категорій “творчість”, “творчі здібності”, “арттерапія”. Творчі уміння ми розглядаємо як здатність виконувати дії, що “побудовані” на використанні школярем мистецьких знань та досвіду, отриманого на уроці мистецтва в 2 класі, спрямованих на створенні якісно нових матеріальних або духовних цінностей. А серед складових елементів творчих умінь другокласників виокремлено *оригінальність мислення, уяву і фантазію, гнучкість мислення, самостійність, комбінування, естетичне сприйняття*. Окреслено потенціал інтегрованих уроків мистецтва з елементами арттерапії щодо розвитку творчих умінь здобувачів освіти. У ході дослідження теми нами виділено п’ять основних складників арттерапії: пісочну терапію, музикотерапію, кольоротерапію, лялькотерапію та казкотерапію. Нами було розроблено серію завдань-вправ з елементами арттерапії для розвитку творчих умінь учнів 2 класу на уроках мистецтва: “Скарби в піску”, “Музичні емоції”, “Малюнок настрою”, “Друзі для Зайчика”, “Лісові звірята”, “Музичні інструменти з бабусиною чарівної скрині”.

Деякі із завдань-вправ розроблено з використанням складників музичних лабораторій та мобільних застосунків, тому можуть використовуватися під час проведення занять у змішаному форматі. Не дивлячись на широкий пласт наукових досліджень та методичних розробок, окреслена педагогічна проблема не вичерпує усіх аспектів. Виникає потреба у розширенні педагогічних прийомів, технологій та авторських завдань-вправ для розвитку творчих вмінь. На нашу думку, це і становить перспективи для подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко М.О. Впровадження нових методів у викладанні психології. *Наукові записки. Серія “Психологія”*. Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 1. С. 29–43.

2. Замелюк М., Мілішук С. Казкотерапія як психологічний метод у роботі з дітьми дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць*. Запоріжжя: КПУ. 2019. № 63. Т. 1. С. 41–44.

3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

4. Кифенко А.М., Голян Х.В., Власенко Г.Г. Музикотерапія у формуванні інноваційних технологій навчання та виховання учнівської молоді. Актуальні проблеми розвитку українського та зарубіжного мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти. 2023. С. 370–373.

5. Козігора М.А. Арт-терапія як засіб навчання і виховання учнів початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. № 7(1). С. 198–201.

6. Лесик А., Сапранкова К. Імплементація арт-терапевтичних методів у систему Нової української школи як ефективних засобів розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2024. № 5. С. 98–103.

7. Маслій С. Поняття “творчі уміння” у науково-дослідній літературі. *Час мистецької освіти Теорія і методика виховання художньообдарованої особистості у закладах мистецької освіти: зб. статей VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. 17–18 жовтня 2019 року*, ч. II / заг. ред. В.В. Фомін – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. С. 263–266.

8. Мірошніченко О.А. Арт-технології : навч.-метод. Посібник. Житомир : ТОВ “Видавничий дім Бук-Друк”, 2024. 180 с.

9. Мієр Т., Бондаренко Г., Савош В., Логвиненко К. Творчість і креативність: сутність та смислові відтінки використання у наукових джерелах та в підготовці майбутніх учителів. Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць. 2024. Вип. 2(30). С. 108–116. URL: <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/314027>

10. Потюк С.В. Використання кольоротерапії в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 54. Том 2. 2022. С. 61–64.

11. Рогозіна О.В. Формування творчих здібностей студентів при вивченні педагогічних дисциплін на технологічному факультеті / О. В. Рогозіна // Педагогіка вищої та середньої школи. 2008. Вип. 22. С. 169–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSH_2008_22_31.

12. Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу : Збірник за матеріалами VI Всеукр. науково-практичної конференції (12 грудня 2018 року). Лисичанськ : ВП “Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”. Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г. 2018. 261 с.

13. Уманець Д.О., Нікітська Ю.М. Музикотерапія як засіб корекції емоційних порушень у дітей дошкільного

ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ АНАЛІЗ ОБУМОВЛЕННОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 2 КЛАСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

віку в умовах ЗДО. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених "Родзинка – 2021"* : XXIII Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. 2021. С. 502–503.

14. Шандрук С. Творчість як употужнення здібностей особистості. *Психологія і суспільство. Психологія творчості*. 2015. №3. С. 86–91.

15. Edwards D. *Art Therapy: Creative Therapies in Practice*. London: SAGE, 2014. 198 p.

REFERENCES

1. Antonets, M.O. (2015). Vprovadzhennia novykh metodiv u vykladanni psykholohii [Introduction of new methods in teaching psychology]. *Scientific notes. Series "Psychology"*. Ostroh: Publishing house of the National University "Ostroh Academy". Vol. 1. pp. 29–43. [in Ukrainian].

2. Zameliuk, M. & Milishchuk, S. (2019). Kazkoterapiia yak psykholohichniy metod u roboti z ditmy doshkilnogo viku [Fairy tale therapy as a psychological method in working with preschool children]. *Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools: collection of scientific works*. Zaporizhzhia, No. 63. Vol. 1. pp. 41–44. [in Ukrainian].

3. Kalka, N. & Kovalchuk, Z. (2020). Praktykum z art-terapii: navch.-metod. Posibnyk [Art therapy workshop: teaching and methodical manual]. Part. 1. Lviv, 232 p. [in Ukrainian].

4. Kyfenko, A.M., Holian, Kh.V. & Vlasenko, H.H. (2023). Muzykoterapiia u formuvanni innovatsiinykh tekhnolohii navchannia ta vykhovannia uchnivskoi molodi [Music therapy in the formation of innovative technologies of teaching and upbringing of schoolchildren]. *Current problems of the development of Ukrainian and foreign arts: culturological, art historical, pedagogical aspects*. pp. 370–373. [in Ukrainian].

5. Kozihora, M.A. (2018). Art-terapiia yak zasib navchannia i vykhovannia uchniv pochatkovoi shkoly [Art therapy as a means of teaching and educating primary school students]. *Young scientist*. No. 7(1). pp. 198–201. [in Ukrainian].

6. Lesyk, A. & Saprankova, K. (2024) Implemetatsiia art-terapevtychnykh metodiv u systemi Novoi ukrainskoi shkoly yak efektyvnykh zasobiv rozvytku emotsiinoho intelektu zdobuvachiv pochatkovoi osvity [Implementation of art therapeutic methods in the system of the New Ukrainian school as an effective means of developing the emotional intelligence of primary school students]. *Youth & market*. No. 5. pp. 98–103. [in Ukrainian].

7. Masliy, E. Poniattia "tvorchy uminnia" u naukovykh doslidnii literatury. Chas mystetskoi osvity "Teoriia i metody vykhovannia khudozhnoobdarovanoi osobystosti u zakladakh mystetskoi osvity" [The concept of "creative skills" in scientific and research literature. Time for art education "Theory and methods of educating artistically gifted individuals in art education institutions"]. *Zb. statei VII Vseukrainskoi nauk. - prakt. konf. 17-18 zhovtnia 2019roku*, ch. II / zah. red. V.V. Fomin – Kharkiv: KhNPU imeni H. S. Skovorody, 2019 – Collection of

articles from the VII All-Ukrainian Scientific practical conference. 17–18 October 2019), part II / ed. by V.V. Fomin – Kharkiv: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2019. pp. 263–266. [in Ukrainian].

8. Miroshnychenko, O. A. (2024). Art-tekhnohii: navch.-metod. Posibnyk [Art technologies: educational and methodological manual]. Zhytomyr, 180 p. [in Ukrainian].

9. Miye, T., Bondarenko, G., Savosh, V. & Logvinenko, K. (2024). Tvorchist i kreatyvni: sutnist ta smyslovi vidtinky vykorystannia u naukovykh dzhherelakh ta v pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Creativity and creativity: essence and semantic nuances of use in scientific sources and in the training of future teachers]. *Problems of training modern teachers: collection of scientific works*. Issue 2(30). pp. 108–116. Available at: <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/314027> [in Ukrainian].

10. Potiuk, S.V. (2022)ю Vykorystannia koloroterapii v inkluzyivnomu osvithnomu seredovyshchi pochatkovoi shkoly [The use of color therapy in an inclusive primary school educational environment]. *Innovative pedagogy*. Issue 54. Vol. 2. pp. 61–64. [in Ukrainian].

11. Rogozina, O.V. (2008). Formuvannia tvorchykh zdibnostei studentiv pry vyvchenni pedahohichnykh dystsyplin na tekhnolohichnomu fakulteti [Formation of creative abilities of students in the study of pedagogical disciplines at the Faculty of Technology]. *Pedagogy of Higher and Secondary Education*. Issue 22. pp. 169–174. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSH_2008_22_31. [in Ukrainian].

12. Systema nadannia osvity ditiam z osoblyvymy osvithnimi potrebami v umovakh suchasnoho zakladu [The system of providing education to children with special educational needs in a modern institution]. *Zbirnyk za materialamy VI Vseukr. naukovykh i prakt. konferentsii* (2018) – Collection of materials from the VI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (December 12, 2018). Lysychansk, 261 p. [in Ukrainian].

13. Umanets, D.O. & Nikitska, Yu.M. (2021). Muzykoterapiia yak zasib korektsii emotsiinykh porushen u ditei doshkilnogo viku v umovakh ZDO [Music therapy as a means of correcting emotional disorders in preschool children in special education settings]. *Aktualni problemy pryrodnych i humanitarnykh nauk u doslidzhenniakh molodykh uchenykh "Rodzynka – 2021"*: XXIII Vseukrainska naukova konferentsiia molodykh uchenykh – *Current problems of natural sciences and humanities in the research of young scientists "Rodzynka – 2021"*: XXIII All-Ukrainian Scientific Conference of Young Scientists. pp. 502–503. [in Ukrainian].

14. Shandruk, S. (2015). Tvorchist yak upotuzhennia zdibnostei osobystosti [Creativity as a means of strengthening personal abilities]. *Psychology and Society. Psychology of Creativity*. No. 3. pp. 86–91. [in Ukrainian].

15. Edwards, D. (2014). *Art Therapy: Creative Therapies in Practice*. London: SAGE, 198 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.10.2025